

ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ

ನಿರ್ಗಮನ ಬಿಂದುವಿನ ಬಾಹ್ಯರೇಖೆಗಳು

ಕೃಷ್ಣ ಕುಮಾರ್

ಆಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಾಧಾರಿತ ಅಮೇರಿಕಾದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣವನ್ನು ಪಸರಿಸಲು 1960ರ ದಶಕದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾತನಾಡುವ ಅಡಳಿತಾರೂಢ ಮೇಲು ವರ್ಗದವರು ಆಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಇದು ಕೂರಾರಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಬೆರೂರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಬೇಕೆನ್ನುವುದರ ಪರವಾಗಿದ್ದ ಈ ವರದಿಯು ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬದಿಗೆ ಸರಿಸಿತು.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ 1966ನೇ ವರ್ಷವು ಒಂದು ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಪ್ರಮುಖ ವರ್ಷವಾಗಿದೆ. ಸಮಯ ಕಳೆದಂತೆಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ 1966ರ ವರ್ಷವು ಬದಲಾವಣೆಯ ಒಂದು ನಿರ್ಣಾಯಕ ಕಾಲಘಟ್ಟವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ, ಈ ಹಿಂದಿನ ಯುಗ ಹಾಗೂ ಅದರ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವ ವರ್ಷ ಇದಾಗಿದೆ. ಈ ವರ್ಷದ ವಿಸ್ತೃತ ಬಾಹ್ಯರೇಖೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದು ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪರಾಮರ್ಶಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಬಹುದು. ಲಾಲ್ ಬಹದೂರ್ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು ಜವಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂರವರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾದ ಎರಡು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ಅವರ ಮರಣದೊಂದಿಗೆ ಈ ವರ್ಷ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರ ಮರಣ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಂದಿಗಿನ ಯುದ್ಧದ ಆಘಾತ ಹಠಾತ್ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಈ ಯುದ್ಧವು ಧೀರ್ಘಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆದ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನೆರೆಹೊರೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ

ರಾಜಕೀಯ ಭೌಗೋಳಿಕತ್ವದಲ್ಲಿನ ಅದರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಿತು. ಕೇವಲ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಭಾರತವು ಚೀನಾದೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತ್ತು. 1962ರ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ 1965ರ ಯುದ್ಧದ ಫಲಿತಾಂಶ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತಾದರೂ ಪ್ರತಿಕೂಲಕರ ನೆರೆಹೊರೆಯವರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ದೇಶ ತನ್ನದೆಂಬ ಭಾರತದ ಸ್ವಯಂಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಈ ಎರಡೂ ಯುದ್ಧಗಳು ಕಾರಣವಾದವು. ಮುಂಗಾರು ವೈಫಲ್ಯದಿಂದ ಆಹಾರದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಇದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ 1966ರಲ್ಲಿಯೂ ತಲೆದೋರಿತು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಂದಿಗಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಎಷ್ಟು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತೋ ಆಹಾರ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸುವುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿತ್ತೆಂಬ ಅನಿಸಿಕೆಯು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ 'ಜೈ ಜವಾನ್ ಜೈ ಕಿಸಾನ್' ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಘೋಷಣೆಯು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಪ್ರಭಾವಳಿಯನ್ನು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಅವರು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಅವಧಿ ಕಡಮೆಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸರಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ಈ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅವರು ನೀಡದೆ ಹೋಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಭಾವಳಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎರಡೂ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಜವಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂರವರಿಗಿಂತ ಶಾಸ್ತ್ರೀ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರು. ನೆಹರೂ ನಂತರದ ಪ್ರಭುತ್ವಾಂತರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅಥವಾ ನೆಹರೂರವರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಈ ಎರಡೂ ಅಂಶಗಳು ಆಡಳಿತಾರೂಢ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಆಂತರಿಕ ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. 1966ರಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರ ಹಠಾತ್ ಮರಣದ ನಂತರ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರನ್ನು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಈ ರೂಪಿಸುವಿಕೆ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರ ಅವಧಿಯು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.¹ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಇದು ನಿಜವಾದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಯಶಃ ನೆಹರೂರವರ ವರ್ಚಸ್ವಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವರು ಗಾಂಧಿಯವರೊಡಗೂಡಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಸಾಕ್ಷಾಧಾರಗಳಿಂದಾಗಿ 'ಅವರು ಹೊಂದಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅವರ ಮರಣದ ನಂತರ ತುಂಬಲು ಯಾರು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದದ್ದು (de-centring)' ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎನ್ನಬಹುದು. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರ ಅವಧಿ ಹಾಗೂ ಆನಂತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ದುರ್ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ' ಎಂಬುವ ಪದ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಪುನರಾವರ್ತಿತ

ಆಗುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. 1966ರ ಉದ್ದಕ್ಕೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಯುವಕರು ಮತ್ತು ವಯಸ್ಕರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳು ದೌರ್ಬಲ್ಯತೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿವೆಯೆಂದು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ವರದಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಆಂದೋಲನಗಳ ಹೆಚ್ಚಳವು ವಯಸ್ಕ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಚಕಿತಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.² ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು, ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಅವನತಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣ ದುರ್ಬಲಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯದ ಪ್ರಭಾವ ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನಾತ್ಮಕ ಸಾಧನಗಳ ಮೂಲಕ ಯುವಜನರ ಅಶಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಅಶಿಸ್ತಿನ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಆ ಕಾಲದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯುವಜನರನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯವೂ ಒಂದಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಯನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಇದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿರೋಧ ಹಾಗೂ ಈಗಾಗಲೇ ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಬ್ಯಾಂಕ್ ಹಾಗೂ ಅಮೆರಿಕಾ ಹೇರುತ್ತಿರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಒತ್ತಡಗಳು ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲುಗಳಾಗಿದ್ದವು.³

1950ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಭೂ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಆದಷ್ಟೂ ನ್ಯಾಯಯುತವಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದುರ್ಬಲವೆನಿಸಿದರೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ವಿಫಲಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಪಾಲು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು: ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪಾದಕತೆಯ ಹೆಚ್ಚಳ. ಶೇಕಡಾ 70ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದು, ಇವರ ಪೈಕಿ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಜನರು ಭೂರಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಭೂಮಿ ಹೊಂದಿದ್ದವರ ಪೈಕಿ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಜನರ ಬಳಿ ಒಂದು ಎಕರೆಗಿಂತ ಕಡಮೆ ಭೂಮಿಯಿತ್ತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಹಾಗೂ ಭೂ ಒಡೆತನದ ಮೇಲೆ ಮಿತಿ, ಇವುಗಳು ನೆಹರೂರವರ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಮಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಮಯ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿತ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದ್ದ ಅದರಲ್ಲಿನ ಕಾನೂನಾತ್ಮಕ ಲೋಪದೋಷಗಳು ಈ ಕ್ರಮಗಳ ನೈಜ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡಿದವು. 4 ಸಮುದಾಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದೇಡೆ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಬಡವರಿಗಾಗಿ ಒದಗಿಸಿದ ಅನುಕೂಲಗಳು ಹಾಗೂ ಆನಂತರ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಸಹಕಾರಿ ಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಾಲದಂತಹ ಯೋಜನೆಗಳ ಲಾಭದ ಅಧಿಕ ಪಾಲನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಗುಂಪುಗಳು ಯಶಸ್ವಿಯಾದವು. ಭೌತಿಕ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ತಿರುಚುವುದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರೂ ಶ್ರೀಮಂತ

ಜಮೀನ್ದಾರರು, ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಹಾಗೂ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚು ವಿದ್ಯಾವಂತ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅನೇಕ ಗುಂಪುಗಳು, ಸರ್ಕಾರವು 'ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್' ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ದೃಢ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ಇಂತಹ ಆತಂಕದ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು 1960ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಚಾರಗಳ ವಾತಾವರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಆಳವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಎರಡು ಅತ್ಯಂತ ಬಲಾಢ್ಯ ದೇಶಗಳಾದ ಅಮೆರಿಕಾ ಮತ್ತು ಸೋವಿಯತ್ ಒಕ್ಕೂಟಗಳ ನಡುವಿನ ಶೀತಲ ಯುದ್ಧವು ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರಭಾವದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಮೆರಿಕಾವು ಸೋವಿಯತ್ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕಿಂತ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಮುಕ್ತ ಉದ್ಯಮ ಹಾಗೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ (ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ)ಗಳನ್ನು ಕಮ್ಯೂನಿಸಮ್‌ನ ಆಕ್ರಮಣದ ವಿರುದ್ಧ ರಕ್ಷಣೆಯ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಯಿತು. ಅಮೆರಿಕಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಹೋರಾಟ ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿತ್ತು. ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಪ್ರಭಾವಿ ಮೇಲು ವರ್ಗದವರನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಭಾರತವು ನಾಗರಿಕ ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ನೇರ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭಾವವು ಸ್ಥಿರ ಪ್ರಯತ್ನದ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಆಹಾರ ಕೊರತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಲದ ಹೊರೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಒತ್ತಡವು ಅತ್ಯಂತ ಸಿದ್ಧ ಸಾಧನವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಬಾಹ್ಯನೀತಿ ಆಯ್ಕೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕಾ ನೇರವಾಗಿ ಅಥವಾ ವಿಶ್ವಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೂಲಕ ಹೇರುತ್ತಿದ್ದ ಆರ್ಥಿಕ ಒತ್ತಡವು, ಅದು ವಿಯೆಟ್ನಾಮ್ ವಿರುದ್ಧದ ಆಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಏಕಾಂಗಿತನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಒರಟು ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಾಧನಗಳ ಮೂಲಕ ಅಮೆರಿಕಾದ ಧೀರ್ಘಾವಧಿ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ಪರವಾದ ಆಂತರಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು, ಆಹಾರದ ವಿಷಯ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ನೀತಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಒತ್ತಡದಷ್ಟೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಅಮೆರಿಕನ್ ಹೆಸರುಗಳು, ವಿಷಯಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸಹಾಯಧನ ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಒದಗಿಸಿದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅಮೆರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ವೃತ್ತಿಪರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಅಮೆರಿಕಾದ ಮಾಧ್ಯಮದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ, ಅದರಲ್ಲೂ

ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅದರ ವಾರ್ತಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಾಗೂ 'ಟೈಮ್', 'ಲೈಫ್', 'ರೀಡರ್ಸ್ ಡೈಜೆಸ್ಟ್'ನಂತಹ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕಾದ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಪರವಾದ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಬೆಂಬಲ ಪದರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದವು. ರಷ್ಯಾದ ಪತ್ರಿಕಾ ಮಾಧ್ಯಮದ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದಾಗಿ ರಷ್ಯಾದ ಯಾವುದೇ ಮಾಧ್ಯಮ ಸಂಸ್ಥೆ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಹಾಯಧನಾಧಾರಿತ ಜನಪ್ರಿಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದವಾದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಿತ ಹೆಚ್ಚು ವಿದ್ಯಾವಂತ ಭಾರತೀಯರ ಮೇಲೆ ರಷ್ಯಾದ ಪ್ರಭಾವವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ರಷ್ಯಾದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳು ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿನಿಮಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿದ್ದವು.

ಬೌದ್ಧಿಕ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತದ ಅನನುಭವಿ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಆರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಲು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೃಷಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅನುಕೂಲ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದವು. ಭಾರತದ ಕರೆನ್ಸಿಯ ಅಪಮೌಲ್ಯೀಕರಣ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶಿ ರಸಗೊಬ್ಬರ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು ಅಮೆರಿಕಾದ ಒತ್ತಡದ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒತ್ತಡಗಳಾಗಿದ್ದವು; ಆಹಾರ ಕೊರತೆಗೆ ಅಮೆರಿಕಾದ ಕೃಷಿ ವ್ಯವಹಾರ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಹಾರಗಳ ಪೂರೈಕೆಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ನಿರಂತರವಾದ ಸಂಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಕಾಣಿಸದಂತಹ ಒತ್ತಡಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು 1950ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ 1960ರ ದಶಕದ ಪ್ರಾರಂಭದವರೆಗೆ ಕೃಷಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ವಿಷಯಗಳು ಭೂಮಿಯ ಮರುಹಂಚಿಕೆ ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂರಚನೆಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಅವನತಿಯಂತಹ ಸಮಾಜೋ-ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಹಾರಗಳೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಚೀನಾ ಮತ್ತು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ಯುದ್ಧಗಳು, ಎರಡು ಸತತವಾದ ಮುಂಗಾರು ವೈಫಲ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ನೆಹರೂರವರ ನಿಧನ, ಇವುಗಳು ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಹಾರಗಳ ಪರವಾಗಿ ಒತ್ತಡಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಸಹಾ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಈ ಕ್ರಮಾನುಗತ ಸಂರಚನೆಯ ನಾಟಕವು ಮೆಕ್ಸಿಕೋದಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.5 1960ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಆದಂತಹ ಗಮನಾರ್ಹ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೊಂದು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಹಾರ ಸಚಿವರ ಮೇಲೆ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. 1962ರಲ್ಲಿ ರೇಚೆಲ್ ಕಾರ್ಸನ್ (Rachel

Carson) ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ 'Silent Spring (ಸೈಲೆಂಟ್ ಸ್ಪ್ರಿಂಗ್)' ಪುಸ್ತಕವು ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ರಾಸಾಯನಿಕಗಳ ಬಳಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ ಪರಿಸರ ಹಾನಿಯ ಕುರಿತು ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಂಡರಿಯದಂತಹ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿತು. ಪ್ರತಿಕೂಲಕರ ಪ್ರಚಾರ ಹಾಗೂ ಚರ್ಚೆಯು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಶಾಸಕಾಂಗ ಕ್ರಮಗಳು ಅಮೆರಿಕಾದ ರಸಗೊಬ್ಬರ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕ ಕಂಪನಿಗಳು ವಿಧೇಶಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಿದವು. ಎರ್ಲಿಕ್ (Ehrlich) (1978) ರವರು ಹೇಳುವಂತೆ "ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾಮ್ಯಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಅಂಗಸಂಸ್ಥೆ"ಯಾದ ಅಮೆರಿಕಾದ ಕೃಷಿ ಇಲಾಖೆ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಬ್ಯಾಂಕ್ ನೇರವಾಗಿ ಈ ಹುಡುಕಾಟದ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದವು.

ರಸಗೊಬ್ಬರಗಳು, ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕಗಳು ಹಾಗೂ ಹೈಬ್ರಿಡ್ ಬೀಜಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅಮೆರಿಕಾದ ಕೃಷಿ ವ್ಯವಹಾರದ ಸಂಯೋಜಿತ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಭಾರತವು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ತವಾದ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿತು. ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಮಲೇರಿಯಾ ದಾಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತುತ್ತಾಗುವಂತಹ, ಕ್ಷಾಮಭೀತಿಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಗೆ ಒಲವು ತೋರುವ ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಮೇಲು ವರ್ಗದವರಿಂದ ಮುನ್ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಅಪಾರ ಜನಸಂಖ್ಯೆನ್ನೊಳಗೊಂಡ ದೇಶ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ವಿವಿಧ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಪರ ಪರಿಣಿತಿ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ, ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಅಮೆರಿಕಾದ ಪರಿಣಿತರು ಬಯಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆ ಹಾಗೂ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತರುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇದೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ 'ಆಧುನೀಕರಣ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಾದಿರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಭಾರತ ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಅಮೆರಿಕಾದ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಗ್ರ್ಯಾಂಟ್ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೃಷಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಅಮೆರಿಕಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮಿಗಳು, ಎಂಜಿನಿಯರ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ರೈತರ ನಡುವೆ ಅಮೆರಿಕಾದ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಗ್ರ್ಯಾಂಟ್ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪರಸ್ಪರ ಸಂವಾದದಂತಹ (Noble(ನೋಬಲ್)1977) ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಒದಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೂ ಸಹಾ ಲಾಭಗಳಿಸುವುದು ಒಂದು ಸದುಣವೆಂದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ವಿವಿಧ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ದೊಡ್ಡ ರೈತರುಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರಸರಿಸುವ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಇವು ವಹಿಸಿದವು. ಪರಿಣಿತರ ತರಬೇತಿ ಹಾಗೂ ಹಣಕಾಸು ಸಹಾಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಅಮೆರಿಕಾದ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ರೈತನನ್ನು ಒಂದು ಮಾದರಿಯಾಗಿ ತೋರಿಸಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯು ಭಾರತದ ಕೃಷಿ

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಹೊಸ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಿತು.

ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಭಾರತದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ 1960ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗ, ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 1966ನೇ ವರ್ಷ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. 1964ರ ಜುಲೈನಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಡಿ.ಎಸ್.ಕೊಠಾರಿ (D.S. Kothari) ಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ 'ಕೊಠಾರಿ ಆಯೋಗ' ಎಂದೇ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ 1966ರಲ್ಲಿ ಈ ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಇದು ಸಲ್ಲಿಕೆಯಾದ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರವೂ ಈ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯು ಅಪಾರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದು, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಬೇರಾವ ವರದಿಯೂ ಈ ಮಟ್ಟದ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿ (ECR)ಯಷ್ಟು ಗಮನವನ್ನು ಬೇರಾವ ವರದಿಯೂ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಬೃಹತ್ ವರದಿಯು 1000 ಮುದ್ರಿತ ಪುಟಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳ್ಳೆಗೊಂಡಂತಹ ಪರಾಮರ್ಶನ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅದು ಸಮರ್ಥನೀಯವೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಜಿ.ಪಿ.ನಾಯಕ್ (J.P. Naik) ಈ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ, ಶಿಕ್ಷಣದ ಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಕಛೇರಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳ ಕಪಾಟುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವರದಿಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು 'ಸಂಪೂರ್ಣ' ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಈ ವರದಿಯು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅಂದರೆ, ಈ ವರದಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಬಂದ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ವರದಿಗಳು ಹಾಗೂ ಆನಂತರ ಬರೆಯಲಾದ ಎರಡು ವರದಿಗಳಂತಲ್ಲದೆ ಕೊಠಾರಿ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತ ಹಾಗೂ ಅಂಶವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಆಧುನೀಕರಣದ ಕಾರ್ಯಸೂಚಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇದರ ಸಾವಿರ ಪುಟಗಳನ್ನೇನಾದರೂ ಒಂದು ಪದದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡುವುದಾದರೆ ಅದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ 'ಆಧುನೀಕರಣ' ಆಗಿದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ವರದಿಯ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯು 'ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಈ ವರದಿಯ ಏಕೈಕ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆಧುನೀಕರಣವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. 1960ರ ದಶಕದ ಸಂಕಥನದಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಧನ ಶಿಕ್ಷಣವಾಗಿತ್ತು. ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿಯು ಇದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವರದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆ

ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದ ಮಿರ್ಡಲ್ (Myrdal), 'ಆಧುನೀಕರಣದಡೆಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ 'ಎಲ್ಲ ಜನರ' ಮನೋಭಾವ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸಮಾಜೋ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಈ ವರದಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ (1970).

ಕೊಠಾರಿ ವರದಿಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಅಧ್ಯಾಯವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಅನುಕ್ರಮವನ್ನು ನಮಗೆ ನೀಡುವುದಲ್ಲದೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯು ಪರಿಹಾರವನ್ನೂ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ಆಹಾರ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ; ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣೋದ್ಯೋಗ; ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಏಕತೆ; ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣವೇ ಪರಿಹಾರವಾಗಿದೆ. ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಈ ಅನುಕ್ರಮವು ಕೇವಲ ಕಾಕತಾಳಿಯವೋ ಅಥವಾ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಆಯ್ಕೆಯೋ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಚರ್ಚೆಯ ಮೊದಲ ವಾಕ್ಯವಾದ "ಇವುಗಳಲ್ಲಿ (ಸಮಸ್ಯೆಗಳು) ಮೊದಲನೆಯದು ಹಾಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಆಹಾರ" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಈ ವಾಕ್ಯದ ನಂತರ ಗಾಂಧಿಯವರ ಉಲ್ಲೇಖವೊಂದಿದೆ: "ದೇವರೇನಾದರೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವುದಾದರೆ, ಅವನು ರೊಟ್ಟಿಯ (loaf of bread) ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಬೇಕು". ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಹೆಚ್ಚಳ ದರದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವರದಿಯ ಇದೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. 20 ವರ್ಷಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿಯು, ಜನನ ದರವನ್ನು ಅರ್ಧದಷ್ಟು ತಗ್ಗಿಸಿದರೂ, 1986ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ 1966ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಶೇಕಡಾ 46ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತದೆ. ಈ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ, "ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಮುಂದಿನ 10-15 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ದೇಶವು ರಫ್ತು ಮಾಡಬಹುದಾದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ". ಯಾವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಈ ಶಬ್ದಾಡಂಬರದ ಮೌಲ್ಯವು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ವಾಕ್ಯ ಹೀಗಿದೆ, "ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಆಹಾರವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ನಮಗೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದ ಆಹಾರವನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬೇಕಾದ ರಸಗೊಬ್ಬರಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬೇಕಾದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ನಮ್ಮ ಬಳಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ". ಆಹಾರ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಯಾವ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯೇ ಸಾಕ್ಷಿ: ಆಹಾರವು "ಕೇವಲ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದು ಬದುಕುಳಿಯುವಿಕೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಒಂದು ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಷರತ್ತಾಗಿದೆ" (ಪುಟ. 4).

ಆಹಾರ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯ ವಿಷಯವು ಮೊದಲನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಾದ್ಯಂತ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾನದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರವೇ, ಆಹಾರ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಆಧುನೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾಗಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನಾಧಾರಿತ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆಂದು ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. "ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದನೆಯು ವಿಜ್ಞಾನಾಧಾರಿತಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಅನುಭವಗಳು ಹಾಗೂ ಯತ್ನ-ಚ್ಯುತಿ ವಿಧಾನಗಳ ಆಧಾರಿತವಾಗಿದೆ; ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇದು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿದೆ" (ಪುಟ. 12). 'ವಿಜ್ಞಾನ'ವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಗೆ ಮಾರ್ಗ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಯತ್ನ-ಚ್ಯುತಿ ಆಧಾರಿತ ಹಾಗೂ ಅನುಭವಾಧಾರಿತ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸಮಾಜಗಳ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕತ್ವವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನವೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ಏಕೆ ಕಷ್ಟಕರವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿಯು ತನ್ನ ವಾದವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಬಳಸುವ ಅರ್ಥರಚನೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಜ್ಞಾನವು ಒಂದು ಸಂಕೇತ ಅಥವಾ ಈ ಸಂಕೇತವು ವಿಷಯದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ (synecdoche). ಇದು 'ಆಧುನೀಕರಣ' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ನೀಡುವ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣ ಗುಂಪೆಂದು ನಮಗೆ ನೆನಪಿಸಲೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಜಾತ್ಯತೀತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಲೋಚನೆಯ ರೀತಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಬದಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಧುನೀಕರಣದ ಗುರಿಯೆಡೆಗೆ ಸಾಗಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸದಿರುವಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ವರದಿಯಲ್ಲಿನ ಪಠ್ಯವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ: "ಯಾರಾದರೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ತೇಪೆಹಾಕಲು ಅಥವಾ ಹಿಂಜರಿಕೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಅವರ ಬದ್ಧತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಕಲ್ಪಗಳು ಅರೆ ಮನಸ್ಸಿನವಾಗಿದ್ದರೆ ಹಾಗೂ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ಹೊಸ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು (ಅಂದರೆ, ಆಧುನೀಕರಣಗೊಳಿಸುವ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲಿತಾಂಶವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶ) ಹಳೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಿಂತ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿಬಿಡಬಹುದು" (ಪುಟ. 32) (ಒತ್ತು ನೀಡಲಾಗಿದೆ). ಈ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಆಧುನೀಕರಣದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉದ್ಭವಿಸಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅನುಮಾನ ಹಾಗೂ ಚರ್ಚೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅದನ್ನು ಬಳಸುವುದನ್ನು ಕಾಣದೆ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಇಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಭಾವ ಹಾಗೂ ಆಧುನೀಕರಣದ ಸಂಕಥನವು ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ದೃಢ ನಂಬಿಕೆಯ

ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ನಿರ್ಭರವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚರ್ಚೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಗೌರವಯುತವಾದ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಿರುವುದರ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಆಧುನೀಕರಣದ ಟೀಕಾಕಾರರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣದ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರದ ವಿವರಗಳು ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿವೆ. 'ಕೃಷಿಗಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ', ಇದು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪೂರಕ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಸಂರಚನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಉನ್ನತ ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒಂದು ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದು ಮೊದಲನೆಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಶಿಫಾರಸ್ಸು. ಸಾಮಾನ್ಯ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣ (Basic Education (BE)) ವಿಧಾನವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು ಎರಡನೇ ಪ್ರಮುಖ ಶಿಫಾರಸ್ಸಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಆಧಾರವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಕೃಷಿಯ ಆಧುನೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ಒಟ್ಟಾರೆ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಮುಂಬರುವ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದ 'ಕೃಷಿಕರು', ಅಂದರೆ ಪದವೀಧರ ರೈತರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಸಹ ಪರಿಗಣಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿ ಮಾಡಿದೆ. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಅಥವಾ ಸಮಾಜೋ-ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿ ಇನ್ನಾವುದೇ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ನಾಯಕರವರ 'Education Commission and After (ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಆನಂತರ)' ಕೃತಿಗೆ ತಾವು ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಲ್ಕಮ್ ಆದಿಶೇಷಯ್ಯ (Malcolm Adiseshiah) ಹೀಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ: ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಪ್ರಮಾಣಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಾಣಕ ಹಾಗೂ ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ನಿಲುವುಗಳ ನಡುವೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದ ಅಪಾಯದಿಂದ ಪಾರಾಯಿತು. ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವಶಕ್ತಿಯ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸುವಾಗ, ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನ ಭೂ ಹಂಚಿಕೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿತೆಂಬುದನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಭೂ ಹಂಚಿಕೆಯ ವಿಷಯವು ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಬೇರೆ ಮಾತು. "ಪ್ರಸ್ತುತ 15 ಎಕರೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ 6 ದಶಲಕ್ಷ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳಿವೆ (50 ದಶಲಕ್ಷ ಕೃಷಿ

ಭೂಮಿಯ ಪೈಕಿ" ಎಂದು ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ (ಪುಟ. 669). ಮುಂದಿನ ಎರಡು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಪದವೀಧರರಾಗಬಹುದಾದ ರೈತರ ಯೋಜಿತ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಗಂಭೀರವಾಗಿರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ: "ಮಾಲಿಕತ್ವವು ವಾರ್ಷಿಕ ಶೇಕಡಾ 3ರ ದರದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ, ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಸುಮಾರು 2,00,000 ಹೊಸ ರೈತರು ಇಂತಹ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಪೈಕಿ 1986ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ 50 ರೈತರಿಗೊಬ್ಬರಾದರೂ ಕೃಷಿ ಪದವೀಧರರಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ಯೋಚಿಸುವುದು ಸಕಾರಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ (ಪುಟ. 669). ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಭೂಮಿಯ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಸಮಾನ ಹಂಚಿಕೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಪರಿಕಲ್ಪಿಸಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಈ ಹೇಳಿಕೆಯೇ ಸಾಕು. ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಅವರ ಭೌತಿಕ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ಪಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣದ ಹೊಸ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಲಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದ ನಂತರ 'ಹಸಿರು ಕ್ರಾಂತಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಶ್ರೀಮಂತ ಜಮೀನ್ದಾರರನ್ನು ಪ್ರವರ್ತಕರನ್ನಾಗಿ ಸಶಕ್ತಗೊಳಿಸಲೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಹಸಿರು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ವಿಷಯವೇನಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಉಪಸಮಿತಿಯು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾದ ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಭಾಗ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಪಂತ್‌ನಗರ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೃಷಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು, ಭಾರತೀಯ ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆ (Indian Agriculture Research Institute (IARI)), ಭಾರತೀಯ ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಂಡಳಿ (Indian Council for Agriculture Research (ICAR)) ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ರಸಗೊಬ್ಬರ ಒಕ್ಕೂಟ ಇವುಗಳು ಈ ಉಪಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಅಮೆರಿಕಾ ಹಾಗೂ ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ ರಾಕ್‌ಫೆಲ್ಲರ್ ಫೌಂಡೇಶನ್ (Rockefeller Foundation) ಸಹ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ಉಪಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಅಮೆರಿಕಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತಾದರೂ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಕ್‌ಫೆಲ್ಲರ್ ಫೌಂಡೇಶನ್‌ನ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತನ್ನದೇ ಆದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಮೆಚ್ಚಲೇಬೇಕು. ಭಾರತೀಯ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಂಡಲಿಯ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ರಾಕ್‌ಫೆಲ್ಲರ್ ಫೌಂಡೇಶನ್ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಇಳುವರಿ ನೀಡುವ ಪ್ರಧಾನ ಆಹಾರ ಬೆಳೆಗಳ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗೋಧಿ ತಳಿಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು

ರಚನೆಯಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೆಕ್ಸಿಕೊ ಹಾಗೂ ಫಿಲಿಪೈನ್ಸ್ ಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ರಾಕ್ವೆಲ್ಸರ್ ಫೌಂಡೇಶನ್ ಉತ್ತೇಜನಕಾರಿ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ವರದಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಈ ಯಶಸ್ವಿ ಕಥೆಗಳ ಕೇಂದ್ರೀಯ ವಿಷಯ ಬತ್ತಿ ಹೋಗದೆ, ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳನ್ನು ನೀರಿನೊಂದಿಗೆ ನುಂಗುವ ಗೋಧಿ ತಳಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಕುರಿತಾಗಿತ್ತು. ಯುದ್ಧೋತ್ತರ ಆರ್ಥಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ಅತ್ಯಂತ ದೃಢ ಸಂಕಲ್ಪದ ತಟಸ್ಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ, ಕೃಷಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹೊಸ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸೌಧವನ್ನು ಅಮೆರಿಕಾದ ರಸಗೊಬ್ಬರ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಪೃಥ್ವಿಯ ಬಡವರನ್ನು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕಾಪಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಸಂಶಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೇಲಿನ ಉಪಸಮಿತಿಯ ಸಂಯೋಜನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಅಂತಿಮ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಗಾಂಧಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದು. ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗುಂಪನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಉದಾರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಗುಂಪು ಚರ್ಚಿಸಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಾಗ ಗಾಂಧಿವಾದಿಗಳ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯು ಪಠ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇವರನ್ನು ದೂರವಿಡಲಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಸಂದೇಹಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣ

'ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣ (ಒಂದನೇ ತರಗತಿಯಿಂದ ಹತ್ತನೇ ತರಗತಿಯವರೆಗೆ)' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಉಪವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ನಿಲುವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ, ಗುಜರಾತ್ ಹಾಗೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃಷಿ ಸಂಬಂಧಿ ಬೋಧನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕರಕೌಶಲ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವ ಮೂಲಕ ಈ ಉಪವಿಭಾಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಉಳಿದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿನ್ಯಾಸದ ಅಗತ್ಯ ಭಾಗವಾದ 'ಕರಕೌಶಲ್ಯ'ವಾಗಿ ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಅನುಪಾತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಮೆಯಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಕೃಷಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕರಕೌಶಲ್ಯವಾಗಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸೀಮಿತವಾದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಲು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕನಿಷ್ಠತಮ ಬಿಂದುವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ

ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಇತರೆ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಲು ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಲೆಂದು ಈ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಸಾಧನವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕರಕೌಶಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು ಎಂಬಂತೆ ಪರಿಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ನೂಲುವಿಕೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ನೇಯ್ಗೆ ಸಂಬಂಧಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಕರಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ನೇಯ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿಯ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತು: ಒಂದು, ಕೃಷಿ ಸಂಬಂಧಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ವ್ಯಾಪಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಕಡಮೆಗೊಳಿಸುವುದು; ಎರಡು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕಿನ ಜೊತೆಗಿನ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕರಕೌಶಲ್ಯಗಳ ಜೊತೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಂತಹ ಹೊಸ, ಆಧುನಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು.

ಕೃಷಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕರಕೌಶಲ್ಯವಾಗಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪಾತ್ರ ಎಷ್ಟು ಮಿತವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ನಂತರ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿರುವ ಉಪವಿಭಾಗವು ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಪದಗಳು ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿವೆ ಹಾಗೂ ಎಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆಯೆಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲೇಬೇಕು. ಈ ಉದ್ದರಣೆಯು ಮೌಲ್ಯಯುತವಾದದ್ದೂ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ದೂರಸರಿಸಲು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾದ ಏಕೈಕ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಅಧಿಕೃತ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಹಿಂಪಡೆಯುವಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆಲೋಚನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಇದು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ:

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಹಲವು ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವಂತೆ, ನಮ್ಮ ಕೃಷಿಯ ಆಧುನೀಕರಣಕ್ಕೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಕೌಶಲ್ಯದ ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದ ಅನ್ವಯಿಸುವಿಕೆಯು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಲಾಗುವ ಅವಧಿಯನ್ನು ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರ, ಹಾಗೂ ವಿಜ್ಞಾನಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಒತ್ತು ನೀಡುವ ಉತ್ತಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರಲಿರುವ ತ್ವರಿತಗತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು

ನಿಭಾಯಿಸಲು ಇದು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಸಿದ್ಧತೆಯೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇವುಗಳು ಮತ್ತು ಇತರೆ ಪರಿಗಣನೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಉತ್ಪಾದಕನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿತನನ್ನಾಗಿಸಲು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಔಪಚಾರಿಕ ಕೋರ್ಸುಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಮ್ಮಿಂದ ಅನುಮೋದಿಸಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ (ಪುಟ. 659).

ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಈ ರೀತಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಸೋಗಿನ ಪದಗಳನ್ನೇಕೆ ಬಳಸಿತು? "ಅನುಮೋದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ" ಎಂಬುದೇ ಪರೋಕ್ಷವಾದ ಹೇಳಿಕೆ. ಆದರೆ, "ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಉತ್ಪಾದಕನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿತನನ್ನಾಗಿಸಲು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಔಪಚಾರಿಕ ಕೋರ್ಸುಗಳ ಸಂಘಟನೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳು ಅಧಿಕೃತ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಪಾರದರ್ಶಕತೆಯ ಪರಮಾವಧಿಯಾಗಿದೆ. 'ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣ'ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಧೀರ್ಘವಾದ ವಾಕ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಬೋಧನೆಯ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯಾಗಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವು ಮಗುವಿಗೆ ಉತ್ಪಾದಕ ಕರಕೌಶಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿರುವ ಔಪಚಾರಿಕ ಕೋರ್ಸುಗಳ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ವಾದವನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಮಂಡಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು ಪರೋಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಪಾರದರ್ಶಕವಲ್ಲದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಊಹಿಸುವುದು ಸುಲಭ. ಇದು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿತವಾಗಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆಯಷ್ಟೇ. ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದೊಂದಿಗೆ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರ ಹೆಸರನ್ನು ತಳಕು ಹಾಕಿರುವುದು ಅದಕ್ಕೊಂದು ಪ್ರಭಾವಲಯ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಧಿಕಾರದ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ನೀಡಿತ್ತು. ಈ ಮೂಲ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವಲ್ಲಿನ ಪ್ರಗತಿಯು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ವೇಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದೆಯೆಂಬುದು ಇದರರ್ಥವಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಿರಂತರವಾದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಬೆಂಬಲ ಹಾಗೂ ಯೋಜನಾ ನಿಧಿಯು ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ಮೊದಲ ಮೂರು ಯೋಜನಾ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳು ಮೂಲ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹಾಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಿನ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಎರಡನೇ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯ ದಸ್ತಾವೇಜು (1956-61), ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿತು. ಮೂರನೇ ಯೋಜನಾ ದಸ್ತಾವೇಜು (1961-66) ಇದನ್ನು ಪುನರಾವರ್ತಿಸುತ್ತಾ ಎಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಕ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮೂಲ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿತು. ಈ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ 1966ರಲ್ಲಿ (ಅಂದರೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಕೆಯಾದ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ನಂತರ) ಪ್ರಕಟವಾದ

ನಾಲ್ಕನೇ ಯೋಜನೆಯ ಕರಡು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕುರಿತಾಗಿ ಕೇವಲ ಒಂದು ಸಾಲಿನ ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ: ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಆಯ್ದು ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲಾಗುವುದು ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಧಾರಿತ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ನಾಗರಿಕತ್ವ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗುವುದು' (ಪುಟ. 314). ಈ ಹೇಳಿಕೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿಯು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಿಲುವಿಗನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ 'ಕಾರ್ಯಾನುಭವ'ವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದು. ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂಬುದು ಇದರರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಸಹಾ ಅಂತಿಮ ನಾಲ್ಕನೇ ಯೋಜನಾ ದಸ್ತಾವೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಗಾಂಧಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಅನುಸಂಧಾನದ ತ್ಯಜಿಸುವಿಕೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಂದರ್ಭವಿತ್ತು. 1960ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗಾಂಧಿಯವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕಿದ್ದ ಸಹಮತತೆಯು ಕನಿಷ್ಠಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೆಹರೂರವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಗಾಂಧಿಯವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಆಳವಾಗಿ ಬೇರೂರಿದ ಜನಪ್ರಿಯ ನಂಬಿಕೆ. ನೆಹರೂರವರ ನೀತಿಗಳ ಇತ್ತೀಚಿನ ವಿಮರ್ಶೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ನೆಹರೂರವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿತ್ವದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿಯವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಆದ್ಯತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಒಪ್ಪಿತ ನಿಲುವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆಂದು ಪಾರೇಖ್ (Parekh) ರವರು (1995) ವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪುವುದಾದಲ್ಲಿ ನೆಹರೂರವರ ನಿಧನವು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಸಂರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಮರುಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಂಧಿಯವರ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಅಂತ್ಯ ಹಾಡಿತ್ತು. ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ, ಚೀನಾದ ಜೊತೆಗಿನ ಯುದ್ಧವು ಈ ಸಂರಚನೆಗಳು, ರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ರಕ್ಷಣೆ ಸಂಬಂಧಿತ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಮೂಲ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಅನಿಯಂತ್ರಿತ ಆಧುನೀಕರಣದಡೆಗೆ ಸಾಗಲು ಬಲವಾದ ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನು ನೀಡಿತ್ತು. ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ವರ್ಗವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ನಗರದ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರು ತ ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರೊಂದಿಗೆ ಒಮ್ಮತವಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

1960ರ ದಶಕದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನೀತಿ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಿಂದುವಾಗಿ ಗಾಂಧಿಯವರ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯ ಸನ್ನಿಹಿತ ಅಂತ್ಯವನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುವ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದವು. 1962ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಮಂಡಳಿ(National Council for Educational Research and Training (NCERT))ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ

ಪ್ರಮುಖವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕುರಿತಾದ ಗಾಂಧಿಯವರ ವಿಚಾರಗಳ ಅಂತ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ದೇಶಾದ್ಯಂತ ವರ್ಗಾವಣೆಗೊಳಪಡುವ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಕೇಂದ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಂಡಳಿ (Central Board of Secondary Education (CBSE)) ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಾತಾವರಣಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕ್ರಮಗಳು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸುಪ್ತವಾದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಇವುಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮೇಲು ವರ್ಗವೊಂದರ ಕ್ರೋಢೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸಮಾಜೋ-ಆರ್ಥಿಕ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಗಳ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಂದ ಈ ವರ್ಗವು ಮೇಲಕ್ಕೇರಲು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿಸಿತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಗಾಂಧಿಯವರ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಯೋಜನೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವಾಗ 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ', 'ಕೇಂದ್ರೀಯ' ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಕೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಸಮಾಜದ ಸವಲತ್ತು ಹೊಂದಿದ ವರ್ಗದವರ ಮೇಲೆ ಅಸಮಾನ ಪ್ರಮಾಣದ ನಿಧಿಗಳ ಮೊತ್ತವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಲು ಅನುವು ಮಾಡಿತು. ಈ ರೀತಿಯ ನಾಮಕರಣವು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಬಿಗಿಗೊಳಿಸಲು ಮೇಲು ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮೇಲು ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸರ್ಕಾರವು ನೇಮಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ NCERT, ಕೇಂದ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳು ಹಾಗೂ CBSEಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ್ನು ಪ್ರೋಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ್ನು ಕೇಂದ್ರದ ಸಹ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು 1967ರಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಳಕೆಯು ಕಾರ್ಯಾತ್ಮಕ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಈ ಸಮರ್ಥನೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಆಧಾರಗಳನ್ನು 1960ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ದೇಶವನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಇವುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದ್ದವು.

ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿಯ ಬರೆಯುವಿಕೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮೇಲಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಕಥನವೊಂದರ ರಚನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನ ಮೌಲ್ಯವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರೈಲ್ವೆ, ಅಂಚೆ ಸೇವೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಇರುವಂತೆಯೇ ದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದರ ಅಗತ್ಯವಿದೆಯೆಂಬುವ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಜಾಕೀರ್ ಹುಸೇನ್ ಸಮಿತಿಯು ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ' ಗುರುತುಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾದರೂ, ಗಾಂಧಿಯವರ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಚಾರದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ವಾತಾವರಣವು ಶಿಕ್ಷಣದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲಕರವಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹಾಗೂ ಬೋಧನೆಯ ಯೋಜನೆಯಾಗಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾಗಿ ಸಂಘಟಿತವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದರ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕವಾಗಿ ಈ ಶಿಕ್ಷಣವು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳು, ಸ್ಥಳೀಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಪರಿಸರ ಇವುಗಳಿಂದ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಬೋಧನೆಯ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯಾಗಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವು ಮಕ್ಕಳ ತುಂಬಾ ಹತ್ತಿರದ ವಾಸ್ತವಿಕ ಜಗತ್ತಿನೊಂದಿಗಿನ ಅವರ ಪರಸ್ಪರ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಕಲಿಕೆ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿತ್ತು. ಈ ಪರಸ್ಪರ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆ, ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ವಸ್ತುಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ಪಾದನಾ ಕೌಶಲ್ಯಗಳ ಕಲಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವ ಹಾಗೂ ಈ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಶಿಕ್ಷಕನು ಸಮುದಾಯದ ಸಕ್ರಿಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ತರಲಾದ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ) ಅಂತಹ ಶಿಕ್ಷಕನು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಯತ್ನ ಹಾಗೂ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶಿಕ್ಷಕನ ವಸತಿಯನ್ನು ಶಾಲಾ ವಿನ್ಯಾಸದ ಒಂದು ಅಗತ್ಯ ಭಾಗವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. 8 ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ' ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಯೋಜಕರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ವಿರಳ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಹೂಡಿಕೆಗೆ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಆಕರ್ಷಕ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ತೆಗೆದುಹಾಕುವಿಕೆಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಕಡೆ, ಬಹಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಲಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಲಾ ಪಠ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಅಧ್ಯಾಯ VIIIರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕೆಲಸದ ಅನುಭವವನ್ನು ಏಕೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ:

ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಕೆಲಸ-ಅನುಭವ ಉದ್ದೇಶಿತ ಚುಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವು ಸ್ಥಳೀಯ ಕರಕೌಶಲ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾದರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವಾಗಿದ್ದವು. ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವು

ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕರಕೌಶಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ಅದರ ಮುಖ್ಯ ತತ್ವವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಉತ್ಪಾದಕತೆಯ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಸಮಾಜದ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊಸ ರೂಪಕೊಡಬೇಕಾದುದು ಈಗಿನ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ, ಕೆಲಸದ-ಅನುಭವವು ಹೊಸ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಗುಣಲಕ್ಷಣಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಪರವಾಗಿರಬೇಕು (ಪುಟ. 351).

ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವು ಎರಡು ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಈ ವಿವರಣೆಯು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ: ಮೊದಲನೆಯದು, ಇದು ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕರಕೌಶಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಹಾಗೂ ಎರಡನೆಯದು ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಉತ್ತೇಜನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು. ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಕೆಲಸಾನುಭವಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೀಡಿರುವ ಪಟ್ಟಿಯು ಸಾಕಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಇದು ಕಿರಿಯ ಹಾಗೂ ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತಗಳಿಗೇ ಹದಿನಾರು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಕೊನೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯು 'ಕೃಷಿ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು' (ಪುಟ. 364) ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ನಾವು ಈಗಾಗಲೇ ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೇಲಿನ ಅಧ್ಯಯನವು ನಗರ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಾ ಶಾಲಾ ಪಠ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕೃಷಿಮುಖಿಯಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕೃಷಿಯನ್ನು ಒಂದು ವಿಷಯವಾಗಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇದರರ್ಥವಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನ, ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಜ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಹಾಗೂ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೋರ್ಸುಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ 'ಭಾರತೀಯ ಸಮುದಾಯ' (ಪುಟ. 660) ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸುವಂತೆ ಮರು ರಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಚರ್ಚೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾದವೆನಿಸುತ್ತವಾದರೂ ಇವು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಉದ್ದೇಶ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ: ಮೂಲಶಿಕ್ಷಣದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಆದ್ಯತೆಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ಪಠ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಉತ್ಪಾದಕ ಕೆಲಸದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಅವಕಾಶ ನೀಡುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪಠ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಕಲಿಯುವರು 'ಪ್ರಗತಿಪರ ರೈತರು' ಎಂಬ ಚಿತ್ರಣವು ಈ ಹೊಸ ಪರ್ಯಾಯದ ಸೂಚ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ನಾವು ಗಮನಿಸಿದಂತೆ ಇಂತಹ ರೈತರ ಮೂಲಮಾದರಿಯನ್ನು "ಕೃಷಿ

ಭೂಮಿಯ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಒಡತನ ಹೊಂದಿರುವ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದ ಕೃಷಿಕರಲ್ಲಿ" ಕಾಣಬಹುದು (ಪುಟ. 661). 'ಸುಧಾರಿತ ಕೃಷಿ ಆಚರಣೆಗಳು' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಪ್ಯಾಕೇಜಿನ ಅನೇಕ ಹಣಕಾಸು ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಭಾಗವಹಿಸುವವರನ್ನಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ 'ಸುಧಾರಿತ' ಕೃಷಿ ಆಚರಣೆಗಳು ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳು, ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕಗಳು, ಹೈಬ್ರಿಡ್ ಬಿತ್ತನೆ ಬೀಜಗಳು ಹಾಗೂ ನವೀನ ಕೃಷಿ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು.

ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತಹ ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಆದ್ಯತೆಗಳ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ; ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತ ರೈತರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭೌತಿಕ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡುವ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಆಹಾರ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿತ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿ ತೋರಿಸುವ ಒಣಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅಮೆರಿಕಾದ ಕೃಷಿ ವ್ಯವಹಾರ ಸಂಶೋಧನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿರುವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಅನ್ವಯಿಸುವಿಕೆಯು ಆಹಾರ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಏಕೈಕ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಒಂದು ತೀವ್ರಸ್ವರೂಪದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇರಲಾಯಿತು: ಭೌತಿಕ ಅವಕಾಶಗಳ ಸಂರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆಯ ಯೋಜಿತ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಳ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅರ್ಹತಾಶಾಹಿ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶದ ನಿರ್ಧಾರ, ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಯೋಜನೆಯು ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಮಾನ್ಯಗೊಳಿಸಿತೆಂಬುದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ವಿಷಯವೇನಲ್ಲ. ಹಸಿರುಕ್ರಾಂತಿ ತಂತ್ರವು ಆಹಾರ ಪೂರೈಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತು. ಆದರೆ ಹಸಿರುಕ್ರಾಂತಿಯು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜದ ಶ್ರೇಣಿಕರಣವನ್ನು ಉಲ್ಪಣಗೊಳಿಸಿತು. ಈ ತಂತ್ರವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ದೇಶದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಣಿಕರಣವು ಎದ್ದುಕಾಣುವಂತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಕಂಡುಬಂತು. ಮಧ್ಯಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ರೈತನನ್ನು ಇದು ದಿವಾಳಿಯಾಗಿಸಿತು ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣ ರೈತನನ್ನು ಭೂರಹಿತ ಕಾರ್ಮಿಕನನ್ನಾಗಿಸಿ ಅವನು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ನಗರದ ಕೊಳಚೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣ ತಂತ್ರವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. 1971ರ ಜನಗಣತಿಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರಮಾಣವು ಹಿಂದಿನ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಮಾಣವಾದ ಶೇಕಡಾ 18.8ರಿಂದ ಶೇಕಡಾ 29.9ಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಶೇಕಡಾ 11ರಷ್ಟು

ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಮೆಹ್ತಾ(Mehta) ರವರ (1973) ವಿಮರ್ಶೆಯೊಂದರ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭೂಹಂಚಿಕೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಭೂಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಭೂರಹಿತ ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣ ರೈತರ ದರಿದ್ರ ಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗೂ ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಸಮೃದ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಕಂಡುಬರತೊಡಗಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಸ್ಥಾನವು ವರ್ಧಿಸಿತು. 1960ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಶ್ರೀಮಂತ ರೈತರು ಇತರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಸಾಧಿಸುವ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಈ ಶ್ರೀಮಂತ ರೈತರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಬದಲಾವಣೆಗಳೆಂದರೆ, ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರವು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಬೆಂಬಲ ಬೆಲೆಗಳು, ಹೈಬ್ರಿಡ್ ಬಿತ್ತನೆ ಬೀಜಗಳು, ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳು, ಕೃಷಿ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಲದ ಲಭ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳ ಮಾರಾಟದ ಮೇಲೆ ಸಹಾಯಧನ ಮುಂತಾದವು. ಈ ದೊಡ್ಡ ಭೂಮಾಲೀಕರು (ದೇಶದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ಮಾಜಿ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಹಾಗೂ ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು) ಸರ್ಕಾರದ ಲಾಭಗಳು ಹಾಗೂ ಹೊಸ ವಾಣಿಜ್ಯ ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಪಾಲು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ರಾಜಕೀಯದ ಮೇಲೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಉತ್ತರದ ವಿಂಧ್ಯ ಗಂಗಾನದಿ ಪ್ರದೇಶವು 'ರಾಗ್ ದರ್ಬಾರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಲಾಲ್ ಶುಕ್ಲಾರವರು ಚಿತ್ರಿಸಿದಂತೆಯೇ ಇತ್ತು (1968). ಈ ಚಿತ್ರಣವು ಗ್ರಾಮ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘ, ಗ್ರಾಮಸಭಾ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲೇಜಿನ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕುಟುಂಬದ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಹಿಡಿತದ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಉತ್ತರ ಆರ್ಕಾಟ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗ್ರಾಮವೊಂದರ ಪ್ರಕರಣ ಅಧ್ಯಯನವೊಂದನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾ ಕುರಿಯನ್ (Kurien) (1992)ರವರು ಕೃಷಿ ಉತ್ಪಾದಕತೆಯಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಹಳೆಯ ಅವಲಂಬನೆಗಳು ನಶಿಸಿಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಸ ಅವಲಂಬನೆಗಳು ಉಗಮವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಸ ಕೃಷಿಗೆ ಸ್ಥಿರ ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಕಾರ ಬಾವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರು ನೀರಿನ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಾರಾಟದ ಮೂಲಕ ಅವರ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

1960ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶವು ಈ ಚರ್ಚೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿಯು ಸಮತೂಕದ

ಆಹಾರವೆಂದರೆನೆಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸದೆ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನಿಗೆ ಸಮತೂಕದ ಆಹಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ 1960ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಆಹಾರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಕಾಣತೊಡಗಿತ್ತು. ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ವಿಶ್ವಬ್ಯಾಂಕ್ ಹಾಗೂ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅಮೆರಿಕಾ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಸ್ಥೆ (US Agency for International Development USAID)) ಇವುಗಳ ಯುದ್ಧೋತ್ತರ ಸಂಕಥನದಲ್ಲಿ ಪೌಷ್ಟಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಸಮತೂಕದ ಆಹಾರವು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಂಶಗಳೆಂದು ಎಸ್ಕೊಬಾರ್ (Escobar) ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ (1995). ಮಾನವ ದೇಹದ ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಕುರಿತಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಕೊರತೆಯು ಮೂರನೇ ವಿಶ್ವ ಸಮಾಜಗಳ ಕಡಮೆ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಮಾಜೋ-ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೊರತೆಯೆಂದು ತೋರಿಸಲಾಯಿತು. ಜನರು ಅವರ ಆಹಾರವು ಸಮತೂಕದ್ದಾಗಿರಲು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಲು ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರವೇಶಿಕೆಗಳು, ಶಾಲಾ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳು, ವಿಸ್ತರಣಾ ಸೇವೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮಾಧ್ಯಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಈ ಉಪದೇಶಗಳು ಆಹಾರವು ಸಾಕಷ್ಟು ಅಗತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರೊಟೀನ್‌ನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಆ ಕಾರಣ ಮೊಟ್ಟೆ, ಮಾಂಸ ಹಾಗೂ ಹಾಲು ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿದ್ದವು. ಬೇಳೆಕಾಳುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಹೇಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಎದ್ದುಕಾಣುವಂತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸಮತೂಕದ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಸ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ 'ಜ್ಞಾನ' ಹರಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಹಸಿರು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಆಹಾರದಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಮೂಲವು ಇಳಿಮುಖವಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಹಸಿರು ಕ್ರಾಂತಿ ನಂತರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ "ಬಡವರಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರೊಟೀನ್ ಮೂಲವಾದ ಬೇಳೆಕಾಳುಗಳ ಉತ್ಪಾದಕತೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ನಿಂತುಹೋಗಿದೆ" ಎಂದು ಬರ್ಧನ್(Bardhan) ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ (1984:11). 1960ರ ದಶಕದ ಪ್ರಾರಂಭ ಹಾಗೂ 1970ರ ದಶಕದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಳೆಕಾಳು ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರದೇಶವು ಎರಡೂವರೆ ದಶಲಕ್ಷ ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ಕಡಮೆಯಾಗಿದೆ.⁹ ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬೇಳೆಕಾಳುಗಳ ತಲಾ ಲಭ್ಯತೆಯು ಇಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ವಿದ್ಯಮಾನದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಗೋಧಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಿಯಂತಹ ಧಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಮಿನೊ ಆಸಿಡ್‌ಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಬೇಳೆಕಾಳುಗಳು ಒದಗಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಧಾನ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರೊಟೀನ್‌ನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಧಾನ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಬೇಳೆಕಾಳುಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯು ಸಮತೂಕದ ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಟೀನ್ ದೊರೆಯುವಂತೆ

ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಲ್ಯಾಪ್(Lappe) ಮತ್ತು ಕಾಲಿನ್ಸ್(Collins) (1978), ಇದನ್ನು 'ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದಾದ' ಪ್ರೋಟೀನ್ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಇದನ್ನು ಪ್ರೋಟೀನ್‌ನ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಒಂದು ಸೂಚ್ಯಂಕವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

ಹೀಗೆ, ಹಸಿರುಕ್ರಾಂತಿಯೇನಾದರೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಹಾರದಲ್ಲಿನ ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಕೇವಲ ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರೋಟೀನ್ ಸೇವನೆ ಮಾತ್ರವೇ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಏಕದಳ ಧಾನ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಎರಡರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೋಟೀನ್ ಇರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರೋಟೀನ್‌ನ ಜೈವಿಕ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಧಾನ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳ ಸಮತೂಕದ ಸಂಯೋಜನೆಯೂ ಸಹ ಬಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ (1978:153).

ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಹಸಿರುಕ್ರಾಂತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವ ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರದ ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಾವಿನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬೇಳೆಕಾಳುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರವು ಇಷ್ಟು ಹಾನಿಕರಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲು ಸರಳ ಕಾರಣವೊಂದೇನೆಂದರೆ ರೈತರು ಅವರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಧಿಕ ಫಸಲು ನೀಡುವ ಗೋಧಿ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಲು ಮೀಸಲಿಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಸಲಾಯಿಸಿದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕಾಲುವೆ ನೀರಾವರಿಯ ಹೆಚ್ಚಳದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಉಂಟಾದ ನೀರು ಜಿನುಗುವಿಕೆಯು ಬೇಳೆಕಾಳುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಅನುಪಯುಕ್ತಗೊಳಿಸಿತು.

ಮುಕ್ತಾಯ

ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು, "ಜೀವನದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳು ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಆಯ್ಕೆಗಳನ್ನು" ಆಧುನೀಕರಣದ ಪ್ರಮುಖ ಭರವಸೆಗಳೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿತ್ತು (ಪುಟ. 33). ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣದ ಹಸಿರುಕ್ರಾಂತಿ ತಂತ್ರವು ಜನರ ಆಹಾರ ಆಯ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು (ಈ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಪೈಕಿ ಕೇವಲ ಒಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದೇವೆ) ಈ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಸರಳವಾದ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಇದು ರಸಗೊಬ್ಬರ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕಗಳ ಬಳಕೆ ಹಾಗೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದ ನೀರಾವರಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವ ಹೈಬ್ರಿಡ್ ಬಿತ್ತನೆ ಬೀಜಗಳ ಬಳಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ

ಅನ್ವಯಿಸುವ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ಶೈಲಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಬ್ಬರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ¹⁰ ಕೃಷಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಪ್ರತಿ ಎಕರೆಯ ರಸಗೊಬ್ಬರದ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಗತಿಯ ಸೂಚಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ರಸಗೊಬ್ಬರ ಬಳಕೆಯಿಂದಾಗುವ ಉತ್ಪಾದಕತೆಯು ಮಣ್ಣಿನ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಫಲವತ್ತತೆಯ ಮೇಲೆ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಡೆಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳ ಅಧಿಕ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪಾದಕತಾ ದರವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಾಡ್ಕರ್ನಿ (Nadkarni (1991) ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭೌತಿಕ ಪರಿಸರದ ಕ್ಷೀಣಿಸುವಿಕೆ, ದೊಡ್ಡ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲುವೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತಹ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದ ಜನರ ಸ್ಥಳಾಂತರದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ತಲೆದೋರಿದ ಕಷ್ಟಗಳು ಹಾಗೂ ದಿವಾಳಿಯಾದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಲಮ್‌ಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುವಂತಹ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಲು ವಿಫಲರಾಗಿರುವುದು ಕಳವಳಕಾರಿ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಂತಹ ಸಂಕುಚಿತವಾದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಾವು ನೋಡಿದಾಗ, ಮಕ್ಕಳ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣದ ಪರಿಣಾಮವೇನೆಂಬುದು ಯಾವುದೇ ಚರ್ಚೆ ಅಥವಾ ವಾದಗಳ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆಶ್ಚರ್ಯದಾಯಕವಾದುದೇನಲ್ಲ.¹¹ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ಆಧುನೀಕರಣದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಮರ್ಥನೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಮೂಲಕ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವು ಈಗಾಗಲೇ ನಾಶಪಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಹಳೆಯ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗುವುದರ ಪರವಾಗಿ ಇರದೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೊಸತೊಂದು ವಿಧದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಪರವಾಗಿತ್ತೆಂದು ವಾದಿಸಬಹುದು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಚಟುವಟಿಕೆ ಕೇಂದ್ರಿತ ಶಿಕ್ಷಣದ ಆಧುನಿಕತಾವಾದಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಅಸಮರ್ಪಕ ಹಣಕಾಸು ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಾಕಾರಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಸಹ ವಾದಿಸಬಹುದು. ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತವೆಂಬುದು ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗದ ಗೃಹೀತಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿತ್ತು; ಸ್ಥಿರ ರಾಜಕೀಯ ವಾತಾವರಣವಿರುತ್ತದೆಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಗೃಹೀತವಾಗಿತ್ತು.¹² ಈ ಗೃಹೀತಗಳು ನಿಜವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದಾದರೆ ನಾವು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು

ದೂಷಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಬದಲಾಗಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಶುದ್ಧ ಪ್ರಮಾಣಕ ಸಂಕಥನವು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದು ಸಮಂಜಸವಾದ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ನಾವು ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 1960ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಜೋ-ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದೆಂಬ ವಾಸ್ತವಿಕ ಅಂದಾಜು ಇಲ್ಲದಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗವು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಾಗೂ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ವಿನಾಶಕಾರಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ವರದಿಯ ಮೂರು ದಶಕಗಳ ನಂತರವೂ ಶಾಲೆ ಬಿಡುತ್ತಿರುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವುದು ಈ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದರ ಸಮಗ್ರವಾದ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

Notes

1. See Frankel (1978) for a detailed discussion.
2. For reports on student agitations, see *Economic and Political Weekly*, August 27, October 8 and October 15, 1966. For an editorial comment, see the issue of October 1, 1966.
3. According to K N Sharma's 'Self-reliance and aid' (*Economic and Political Weekly*, Vol 2, No 50, 1967, pp 2209-11), the total PL- 480 assistance to India up to March 1966 amounted to more than one-third of the money supply with the public as a whole in India.
4. For a discussion providing a historical overview on post-independence Indian economy, see Kurien (1992).
5. The reference is to the agrarian reforms attempted under Lazaro Cardenas which were followed by a counter-revolution of sorts in the 1940s with the arrival of American agro-research enterprise backing American agrobusiness.
6. An elaborate account is available in Frankel (1978).
7. G K Arora provide a counter-view in his review in *The Book Review*, August 1995.
8. The only official committee to express anxiety about primary teachers' housing in post-independence educational history was set up some time in the 1950s. Its deliberations are documented in *Report on Primary Junior Basic Schools* (National Building Organisation, Ministry of Works and Housing, New Delhi; undated).
9. See Lappe and Collins (1978).
10. Three exceptions are Narindar Singh (*Economics and the Crisis of Survival*, OUP, New Delhi, 1976; and *The Keynesian Fallout*, Sage, New Delhi, 1996), M V Nadkarni (1991), and H M Desarda (see his 'Towards an Alternative Vision'. paper presented at Indian Institute of Management, Ahmedabad, in a seminar on agricultural developmental perspectives, June 13-15, 1996.)
11. For an early attempt, see my *Raj, Samaj aur Shiksha* (1978; rev ed Rajkamal, New Delhi, 1991).
12. Adishesiah enumerates these and other assumptions in his foreword to Naik (1982).

References

- Bardhan, Pranab (1984): *The Political Economy of Development in India*, OUP, New Delhi.
- Baxi, U and B Parekh (1995): *Crisis and Change in Contemporary India*, Sage, New Delhi.
- Ehrlich, Paul R (1978): 'Preface' in Robert van den Bosch, *The Pesticide Conspiracy*, Doubleday, Dorset, US.
- Escobar, Arturo (1995): *Encountering Development*, Princeton University Press, Princeton.
- Frankel, Francine R (1978): *India's Political Economy, 1947-77*, Princeton University Press, Princeton.
- Kurien, C T (1992): *The Economy*, Sage, New Delhi.
- Lappe, Frances Moore and Joseph Collins (1978): *Food First*, Ballantine, New York.
- Mehta, Balraj (1973): *Crisis of Indian Economy*, Sterling, New Delhi.
- Myrdal, Gunnar (1970): *The Challenge of World Poverty*, New York.
- Nadkarni, MV (1991): 'Economics and Ecological Concern' in *Economy, Society and Development*, C T Kurien, E R Prabhakar and S Gopal (eds), Sage, New Delhi, pp 140-55.
- Naik, J P (1982): *Education Commission and After*, Allied, New Delhi.
- Noble, David F (1977): *America by Design*, OUP, Oxford.
- Shukla, Srilal (1968): *Raag Darbari*, Rajkamal, New Delhi.

Source: Economic and Political Weekly, Vol. 31, No. 35/37,
Special Number (Sep., 1996), pp.2367-2369+2371-2373